

ABDAL TOPLULUKLARINDA GÜNDELİK YAŞAM, KÜLTÜR VE KİMLİK: ANTALYA ÖRNEĞİ*

Everyday Life, Culture and Identity In Abdal Communities: The Case of Antalya

Dr. Erdi DEMİR**
Doç. Dr. Fatih USLU***
Doç. Dr. Leyla DERVİŞ****

ÖZ

Bu çalışmanın konusu Antalya’da yaşayan Abdal topluluklarının konargöçerlikten yerleşik yaşama geçiş sonrasında meydana gelen toplumsal değişme süreçleriyle ilgilidir. Etnografi (kültür analizi) araştırma desenine sahip bu nitel çalışmada, Antalya’da yaşayan Abdalların gündelik yaşamları, toplumsal davranışları, tutumlarını anlamak ve yorumlamak amaçlanmıştır. Konargöçerlikten yerleşik hayata geçiş, Abdalların toplumsal yaşamlarında nasıl bir değişikliğe yol açmıştır? sorusu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Araştırmada toplumsal gerçeklik, bireylerin yaşam tarzında ve anlam dünyalarında aranmıştır. Araştırmanın veri toplama yöntemleri; derinlemesine görüşme, gözlem ve doküman analizidir. Bu araçlarla toplanan veriler betimsel olarak analiz edilerek sosyolojik bağlamda yorumlanmıştır. Etnografi, belirli bir mekânda ve zamanda yaşayan insan topluluklarının geleneklerini, değerlerini anlamayı ve betimlemeyi sağlayabilen nitel bir araştırma desendir. Genel itibarıyla anlamacı ve yorumlamacı paradigmaya dayalı olan bu araştırma deseninde amaç, toplumsal gerçekliğe ulaşabilmek, araştırılan topluluğun gündelik yaşam pratiklerini, doğasını, norm ve sosyolojik yapılarını çözümlenmeyi sağlayabilmektir. Bu çalışmada Antalya’nın Serik, Manavgat, Finike ve Muratpaşa ilçelerinde yaşayan Abdal topluluğunun konargöçerlikten yerleşik yaşama geçiş sonrasında toplumsal yaşamlarında meydana gelen değişmelerin neler olduğu etnografi (kültür analizi) deseniyle anlaşılmasına ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Abdallar, inanç, mesleki faaliyetler, yaşam tarzları ve kültürel karakteristikleriyle karmaşık sosyolojik yapıya sahip bir topluluktur. Abdalların tarihsel olarak konargöçer topluluk olduğu bilinmektedir. Günümüzde İran topraklarında yer alan Horasan’dan Anadolu topraklarına göç ettiği değerlendirilen Abdallar, Bektaşilik inancına sahip bir topluluktur. Abdallar; fiziksel görünüşleri, yaşam tarzları ve kültürel karakteristiklerinin benzerlikleri sebebiyle Çingenelerle karıştırılabilmektedir. Oysaki Abdalların, konuştukları dil, tarihsel geçmiş ve inanç karakteristikleri bakımından Çingenelerden farklı bir topluluk olduğu değerlendirilmektedir. Abdallar, sahip oldukları kültürel karakteristikler, değerler, zengin gelenek ve görenekleriyle Türk halk kültürüne zengin bir içerik sunmuş bir topluluktur. Bulgu olarak Abdalların kendilerini Türk, Bektaşi Müslüman olarak tanımladıkları görülmektedir. Yerleşik yaşama geçişle birlikte Abdalların aile, inanç, evlilik, boş zaman ve ekonomi kurumları başta olmak üzere toplumsal değişme sürecinden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Abdalların Antalya Serik’te üç, Manavgat’ta dört, Muratpaşa’da bir ve Finike’de bir mahallede olmak üzere toplamda dokuz mahallede yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yaşam tarzında meydana gelen değişiklik, Abdalların aile, din, evlilik ve ekonomi gibi kurumlarında bir takım değişim ve dönüşümlere sebep olmuştur. Yerleşik yaşama geçişle konargöçerlik zamanında yapılan sünnetçilik, kalaycılık, elekçilik ve at arabacılığı gibi meslekler terk edilmeye başlanmıştır. Kent yaşamına entegre olma sürecinin mesleki ve toplumsal farklılıkları ve çeşitlilikleri beraberinde getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu süreçte Abdallar, taşeron işçilik, küçük esnaflık, emlakçılık, taksicilik, geçici tarım işçiliği, seracılık ve belediyede işçilik gibi farklı meslek kollarında istihdam olmaya başlamıştır. Çalışmada alan araştırması için gerekli olan etik kurul belgesi alınmış, görüşmeler Haziran 2022 ile Şubat 2023 arasında Antalya’da gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Abdal, kimlik, etnografi, toplumsal değişme, Antalya.

* Bu makale Erdi Demir’in “Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları, Kültür Kimlik ve Toplumsal Değişme” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Geliş tarihi: 15 Ağustos 2023 - Kabul tarihi: 22 Ağustos 2024

Demir, Erdi; Uslu, Fatih; Derviş, Leyla. “Abdal Topluluklarında Gündelik Yaşam, Kültür ve Kimlik: Antalya Örneği” 144 (K13 2024): 76-88

** edemir.akdeniz@gmail.com, Antalya/Türkiye, ORCID ID: 0000-0003-3227-5984.

*** Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Antalya/Türkiye, fatihuslu07@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3192-4145.

**** Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya/Türkiye, leyladervis@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9396-9018.

ABSTRACT

The subject of this study is related to the social change processes of the Abdal communities living in Antalya after the transition from nomadic life to settled life. In this qualitative research with ethnography (cultural analysis) research pattern, it is aimed to understand and interpret the daily lives, social behaviors and attitudes of the Abdals living in Antalya. How has the transition from nomadic life to a settled life led to a change in the social lives of the Abdals? This question constitutes the basic problem of the study. In the research, social reality has been searched for in the lifestyle of individuals and in the worlds of meaning. The data collection methods of the research are in-depth interviews, observations and document review. The data collected with these tools were analyzed in a descriptive manner and interpreted in a sociological context. In this research design, which is based on the understanding and interpretive paradigm in general, the aim is to reach the social reality, to be able to analyze the daily life practices, nature, norms and sociological structures of the investigated community. In this study, the aim is to understand and interpret the changes that occurred in the social lives of the Abdal community living in the Serik, Manavgat, Finike and Muratpasa districts of Antalya after the transition from nomadic life to a settled life with the ethnography (cultural analysis) pattern. The Abdals are a community with a rich sociological structure with beliefs, professional activities, lifestyles and cultural characteristics. The Abdals, who are estimated to have migrated from Khorasan, which is located on the territory of Iran today, to the Anatolia, are a community with Bektashism beliefs. Abdals can be confused with Gypsies due to their physical appearance, lifestyle and cultural characteristics' similarities. As a result, it is seen that the Abdals identify themselves as Turkish, Bektashi Muslims. It is found that the Abdals live in a total of nine neighborhoods, including three in Serik, four in Manavgat, one in Muratpasa and one in Finike. In addition, the change in lifestyle has caused a number of changes and transformations in the institutions of the Abdals such as family, religion, marriage and the economy. Abdals started to be employed in different professional branches such as subcontracting, small craftsmanship, real estate agency, taxi driving, temporary agricultural labor, greenhouse and municipal labor. The ethics committee certificate required for the field research was obtained and the interviews were conducted in Antalya between June 2022 and February 2023.

Keywords

Abdal, identity, ethnography, social change, Antalya.

Giriş

Etnografi, belirli bir mekânda ve zamanda yaşayan insan topluluklarının geleneklerini yaşam tarzını, inanç ve değerlerini anlamayı ve betimlemeyi sağlayabilen nitel bir araştırma desendir. Genel itibarıyla anlamacı ve yorumlamacı paradigmaya dayalı olan bu araştırma deseninde amaç, toplumsal gerçekliğe ulaşabilmek, araştırılan topluluğun gündelik yaşam pratiklerini, doğasını, norm ve sosyolojik yapılarını çözümlemeyi sağlayabilmektir (Hammersley, 2005: 2).

Bu çalışmada Antalya'da yaşayan Abdal topluluğunun konargöçerlikten yerleşik yaşama geçiş sonrasında toplumsal yaşamlarında meydana gelen değişimlerin neler olduğu, etnografi (kültür analizi) deseniyle anlaşılmasına ve yorumlanmaya çalışılacaktır. Abdallar, inanç, mesleki faaliyetler, yaşam tarzları ve kültürel karakteristikleriyle zengin sosyolojik yapıya sahip bir topluluktur. Ocak (2010:113) Türk halk kültürüne Abdallar kadar zengin katkı sunabilen başka bir kültürel topluluk bulabilmenin güç olduğunu belirtmektedir. Günümüzde İran topraklarında yer alan Horasan'dan Anadolu topraklarına göç ettiği değerlendirilen Abdallar, Bektaşilik inancına sahip bir topluluktur (Demir, 2023: 38). Abdallar, fiziksel görünüşleri, yaşam tarzları ve kültürel karakteristiklerinin benzerlikleri sebebiyle Çingenelerle karıştırılabilmektedir (Özkan, 2000: 32; Kolkurk & Yıldırım, 2009: 148).

Abdallar topluluğu hakkında alan yazında bir anlam karmaşası söz konusudur. Alan yazında, üretilen makaleler ve kitap bölümlerinde tasavvufi bağlamdaki Abdal ile Abdal topluluğunun karıştırıldığı görülebilmektedir (Köprülü, 1935:31). Çakılcı'ya (2019) göre üç farklı Abdal tanımı yapılabilir. Birincisi, tasavvufi bağlamda kullanılan manevi bir merteye olarak ifade edilen Abdal kavramıdır (Çakılcı, 2019: 93). Köprülü (2004: 339) İran'da 12. ve 14. yüzyıllarda tarihsel ve edebi içeriğe sahip eserlerde ta-

savvufî bağlamdaki Abdal kavramının geçtiğinden bahsetmektedir. İkincisi tarihçi Aşıkpaşazade'nin belirttiği üzere Batı Anadolu'nun Türkleşmesi ve Müslümanlaşmasında önemli görevler üstlenmiş Abdalan-ı Rum topluluğudur. Anadolu Abdalları olarak anılan bu serseri görünümlü dervişler Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli rollere sahip olmuşlardır. Abdal Musa, Geyikli Baba, Kumral Abdal, Abdal Murat bu dervişlerden bazılarıdır. Üçüncüsü ise, Türkçe konuşan, tarihsel kökenleri Ak Hunlara (Eftalit) dayanan tarihte bir Türk topluluğu olarak kabul edilen, Bektaşilik inancına sahip Abdal topluluğudur. Bu çalışmanın konusunu üçüncü tanımda yer alan Abdallar topluluğu oluşturmaktadır. Anlaşıldığı üzere üç farklı Abdal topluluğu ortak bir kültürel havzadan beslenmekte ve aynı kavramsal zemine seslenebilmektedir (Güray ve Karadeniz, 2019: 77). Özetle bu çalışmanın odaklandığı Abdal topluluğu, Türkçe konuşan, Bektaşilik inancına sahip olan ve tarihsel kökenleri Ak Hunlara dayanan bir Türk topluluğudur.

1. Abdalların Tarihsel Kökenleri

Abdallar, müzik üretimi, çalgıcılık konusundaki kabiliyetleriyle tanınan, Türk halk kültürüne değerleriyle katkı sunan bir topluluktur. Abdalların tarihsel kökenleri hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Konukçu (2020) Abdalların kökenlerinin Ak Hunlara yani Eftalitelere dayandığını nitekim İran kaynaklarında Eftalitlerin Heptal, Abdal, Ebdal şeklinde geçtiğini belirtmektedir. Birdoğan (1990: 223) Doğu Türkistan'da Abdal isimli bir kavim olduğunu ve bu kavmin Uygur Türkçesi konuştuğunu belirtmektedir.

Köprülü (2004: 372) Abdalların Horasan'ın İran etkisine açık bölgelerden Anadolu'ya göçmüş olduklarını muhtemel kabul ederek Abdalların Ak Hun yani Eftalitlerin bakiyesi olabileceğini ileri sürmektedir. Bunun yanında Abdalların kendi aralarında konuştukları dilin sözcükleri arasına Farsça kelimelerin kültürel etkileşim, aile evlilik ilişkileri ve ticaret gibi etkenlerle girmiş olabileceği değerlendirilmektedir. Hilden (1949: 72) 1900'lü yılların başında Azerbaycan'dan Doğu Türkistan'a kadar uzanan coğrafyada Avrupalı sosyal bilimci ve antropologların çalışmasının bu bakımdan değerli olduğuna değinmiştir. Grenard, Pelliot gibi sosyal bilimciler Yengisar, Hotan ve Kaşgar boyunca uzanan, kendilerini Aynu olarak ifade eden ve çevrelerince Abdal olarak anılan farklı giyimli bir toplulukla karşılaşmıştır. Diğer topluluklarla sınırlı sosyal ve ekonomik ilişki halinde bulunan ve grup içi evlilik sistemine sahip olan bu grubun Alevilik inancına sahip olduğu öğrenilmiştir (Hilden, 1949: 72). Kerbela'da öldürülen Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin için yas törenleri düzenleyen Abdallar, çevrelerindeki diğer sosyal gruplarca dışlanan bir topluluktur. Kendi aralarında farklı bir dil konuşan bu grup, gündelik yaşamında Uygur Türkçesi konuşmaktadır (Çakmak, 2015: 1493; Sevimli, 2021: 98). Yaşam tarzları ve giyimleri ile farklı karşılanan Aynular ya da Abdalların dilencilik, toplayıcılık, çerçilik, kalaycılık ve sepetçilik yaptıkları görülmüştür (Gülçiçek, 2003: 85).

Abdallar sadece Doğu Türkistan'da değil, Türkmenistan'da, Afganistan'da, Azerbaycan'da ve Türkiye'de yaşayan bir topluluktur. Çeşitli bölgelere gerçekleşen bu yerleşimlerin nedenleri bölgeden bölgeye farklılık göstermekle birlikte, genellikle belirli kültürel, dini veya ekonomik nedenlere dayanmaktadır (Okumuş, 2005: 61). Günümüzde Anadolu'nun pek çok yerinde yaşamlarını sürdüren Abdallar buldukları bölgelerde farklı isimlerle adlandırılmışlardır. Abdallara Diyarbakır ve Mardin yöresinde "mitrip", Batı Anadolu'da çalgıcı anlamında kullanılan "teber", Konya yöresinde "carcar", Adıyaman ve Gaziantep yöresinde düğünlerde saz âşığı ve türkücü anlamlarına gelen "gövende", Antalya'da "zeytinköylü" isimleri verilmiştir (Ülkütaşır, 1968: 251; Yıldırım, 2011: 26).

1930'lu yıllarda Naci Kum Atabeyli'nin Antalya Zeytinköy'de yapmış olduğu çalışma oldukça işlevseldir. Antalya, Zeytinköy'de yaşayan Abdallar, Çingenelik isnadını kesin bir dille reddetmekte ve kendilerini Bektaşî Müslüman olarak tanımlamaktadırlar. Zeytinköy'de yaşayan Karayağmurlu Ocağı'na bağlı olan Abdallarda grup içi evlilik yapısı hâkimdir. Diğer sosyal gruplarla sınırlı iletişim kuran Abdallar arasında halk hikâyeciliği ve çalgıcılık yaygındır. Hatta Abdallar arasında çocukları başına toplamış bir kimse, çocuklara Dede Korkut Hikâyelerinden Deli Dumrul Hikâyesini anlatmaktadır (Köprülü, 2004: 356). Kaynak kişilerden KK.2'nin verdiği bilgilere göre, Karayağmurlu Ocağı talipleri, Malazgirt Zaferinden sonra Horasan'dan Anadolu topraklarına göç etmişlerdir. Kendilerinin on iki imamdan yedincisi olan Musa-i Kazım'ın soyundan geldiklerini belirten dede, Karayağmurlu Ocağı'nın Konya, Kütahya ve Antalya Zeytinköy olarak üç farklı yerleşkede yaşadığını aktarmıştır (KK.2).

2. Yöntem

Araştırmada “konargöçerlikten yerleşik yaşama geçen Abdallar topluluğunun toplumsal yaşamında nasıl bir değişiklik olmuştur?” sorusuna cevap aranmıştır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan etnografi (kültür analizi) modelini benimseyen bu çalışmanın verileri bir alan araştırmasına dayalıdır. Nitel çalışmalarda gerçek ya da doğru kavramları bulunmamaktadır. Nitel çalışmalarda gerçek yerine görüş, doğru yerine ise bakış açısı egemendir (Demir, 2024: 318). Çalışmanın ontolojisi toplumsal gerçekliği, mekanik dış dünyada değil, bireylerin anlam dünyasında, zihinlerinde ve yaşam tarzında aramıştır.

Araştırmanın epistemolojisi verilerin ve bilginin nasıl üretildiğiyle ilgilidir. Bu araştırmanın veri toplama araçları; derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman analizi yöntemleridir. Derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve doküman analizi yöntemleriyle toplanan veriler sistematik bir biçimde betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma Antalya İl'i ile sınırlı olup, alan araştırması Haziran 2022-Şubat 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Akdeniz Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli etik kurul izin belgesi de alınarak çalışmanın etik ve bilimsel geçerliğine özen gösterilmiştir. Araştırmanın hedef evreni Türkiye'deki Abdallar, ulaşılabilir evreni ise Antalya'da yaşayan Abdallar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçme tekniği; amaçlı ve olasılıklı olmayan örneklem seçme tekniklerinden kartopu örneklem seçme tekniğidir. Genellikle ulaşılması zor kişilerle ve referans yoluyla görüşmelerde tercih edilen bu teknik etnografik, antropolojik ve sosyolojik çalışmalarda tercih edilebilmektedir.

3. Görüşmecilerin Olgusal Kimlikleri

Araştırmada toplamda 50 bireyle derinlemesine görüşme yapılmış, görüşmelerde yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmuştur. Kaynak kişilerden 10 birey Manavgat, 20 birey Serik, 10 birey Zeytinköy ve 10 birey de Finike'de yaşamaktadır. Görüşmecilerin 42'si erkek 8'i kadındır. Erkek görüşmecilerin yaş ortalaması 47, kadın görüşmeci bireylerin yaş ortalaması 50'dir. Abdalların kapalı bir topluluk olması sebebiyle erkek katılımcılarla görüşebilmek daha kolay olmuş, kadınlar ise görüşme yapmaya mesafeli yaklaşmışlardır.

Görüşmecilerin 45'i evli, 3'ü bekâr 2 birey ise duldur. 8 görüşmeci 1 çocuk sahibiyken, 2 çocuklu birey sayısı 15, 3 çocuklu birey sayısı 12, 4 çocuklu birey sayısı 10 ve 5 çocuklu birey sayısı 3'tür. Çocuğu olmayan 2 erkek görüşmeci mevcuttur. Görüşmecilerin ilk evlilik yaşlarına bakıldığında; görüşmecilerden 2'si 17 yaşında evlilik yaptığını belirtirken 22'si 18 yaşında ilk evliliğini yapmış, 20'si ise 19 yaşında evlendiklerini belirtmişlerdir. Görüşmecilerin evlilik biçimleri de değişkenlik göstermiştir. Görüşmeci-

lerden 41 kişi görücü usulü evlilik yapmış, 7 kişi de eşini kaçıırarak evlendiğini belirtmiştir.

Eğitim durumlarına bakıldığında 1'i kadın olmak üzere 4 görüşmecinin okuma yazması yoktur. 16 görüşmeci ilkokul, 13 birey ortaokul, 3 ortaokul terk, 12 birey lise mezunu ve 2 görüşmeci birey de üniversitesi mezunudur. Görüşmecilerin gelir durumları incelendiğinde 50 görüşmeciden 44'ünün asgari ücret ve altında aylık gelir ettiği anlaşılmıştır. Genel itibarıyla sosyoekonomik düzeyi düşük olan Abdallar, toplumun ihtiyaç duyduğu ama yapmak istemediği çalgıcılık, belediyelerde taşeron işçilik (temizlik işleri, park ve bahçeler, mezarlık ve cenaze hizmetleri) gibi işlerle meşgul olabilmektedir. Araştırmada görüşülen en genç kaynak kişi 22, en yaşlı kaynak kişi ise 68 yaşındadır.

4. Bulgular

Çalışmanın bulguları ve tespitleri şu şekildedir:

Antalya'da Abdalların Toplu Yaşam Alanları ve Nüfus Dağılımı: Antalya'da Abdallar, dört farklı ilçe ve dokuz mahallede toplu olarak yaşamaktadır. Dağılımları şu şekildedir:

1. Muratpaşa İlçesi, Zeytinköy Mahallesi'nde (yaklaşık 900 hane ve 4.000 nüfus tahmin edilmektedir).
2. Finike İlçesi, Yuvalı Mahallesi'nde (yaklaşık 650 hane ve 2.500 nüfus tahmin edilmektedir).
3. Serik İlçesi, Gebiz, Kökez ve Merkez Mahallelerinde (yaklaşık 400 hane ve 1.600 nüfus tahmin edilmektedir).
4. Manavgat İlçesi, Bayır, Bereket, Çayyazı ve Aşağıışıklar Mahallelerinde toplu bir şekilde yaşamaktadır. Abdalların yaklaşık 600 hane ve 2.400 nüfusları olduğu tahmin edilmektedir.

Toplamda Antalya'da 11.000-12.000 civarında nüfusa sahip olan Abdallar, mekânsal olarak kümelenmiş bir topluluktur.

Aile ve evlilik kurumu: Abdalların yerleşik yaşama geçişle birlikte aile ve evlilik kurumlarında da değişimler yaşandığı vurgulanmıştır. Monogamiye dayalı aile yapısının yaygınlaştığı ve çekirdek aile yapısının sıkça görüldüğü ifade edilmiştir.

Meslek ve İstihdam: Abdalların meslek ve istihdam durumlarında yerleşik yaşama geçişle birlikte değişiklikler yaşandığı belirtilmektedir. Sünnetçilik, elekçilik, at arabacılığı gibi meslekler unutulmaya başlanmış, Abdallar çeşitli iş kollarında istihdam edilmeye başlanmıştır.

Din ve İnanç: Abdalların yaşamlarında din kurumunun önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Bektaşilik inancının Abdal kimliğinin önemli bir parçası olduğu ve toplumsal yaşamda önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. İnançlarının yanı sıra, ibadetlerde ve ritüellerde de Sünni ve Bektaşi geleneklerinin bir araya geldiği gözlemlenmiştir.

Abdal Topluluğunun Tarihsel Kökenleri ve İnanç Sistemi: Abdalların tarihsel olarak konargöçer bir geçmişi olduğu ve çoğunlukla Bektaşilik inancına sahip oldukları kaydedilmektedir. Abdallar, genellikle "ocak" adı verilen manevi liderlik yapılarıyla ilişkilendirilmektedir. Abdallar Karayağmurlu ocağı talipleridir. Bu ocaklar, dini öğretilerin korunması ve topluluk içinde uyumun sağlanması gibi önemli görevleri yerine getirebilmektedir.

Abdal Topluluğunun Demografik Özellikleri: Araştırmada, Abdalların yaşamlarında, konargöçerlikten yerleşik yaşama geçişin toplumsal değişimlere neden olduğu tespit edilmiştir.

Kültürel Değişim ve Korunma: Abdalların yaşamlarında, kültürel alışkanlıklarda ve geleneklerde değişiklikler olduğu belirtilmiştir. Yerleşik yaşama geçişle birlikte geleneksel mesleklerin azaldığı, ancak bazı kültürel alışkanlıkların korunduğu ifade edilmiştir. Abdalların çalgıcılık gibi geleneksel mesleklerini sürdürme çabaları ve yeni istihdam olanaklarına yönelmeleri arasında denge kurmaya çalıştıkları tespit edilmiştir.

Sosyal ve Kültürel Aktiviteler: Abdalların gündelik yaşamlarında, sosyal etkinlikler ve kültürel aktivitelerin önemli bir yer tuttuğu ifade edilmiştir. Aile içi etkinliklerden toplumsal törenlere kadar çeşitli etkinliklerde bir araya gelerek dayanışma ve birlikteliklerini pekiştirdikleri belirtilmiştir.

Toplumsal Dayanışma ve Dernekler: Abdalların toplumsal dayanışma ve birlikteliklerini güçlendirmek amacıyla derneklerin önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Derneklerin, Abdal kültürünün korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunduğu ve aynı zamanda yaşam pratikleri, sorunlar ve beklentilerle ilgilendiği ifade edilmiştir.

5. Abdallarda Aile Kurumu

Aile kurumu, Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Sosyal, kültürel ve ekonomik birlikteliği ifade eden aile kurumu, neslin devamı, bir dizi fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi ve gelecek nesillerin yetiştirilmesi gibi birçok işleve sahiptir (Doğan, 2012: 168). Antalya Abdalları açısından aile kurumu, yaşam tarzı, inanç, gelenek ve toplumsal değerler yönünden sosyokültürel ve ekonomik birlikteliği yansıtmaktadır. Aile, yapısı ve türü bakımından farklı kollara ayrılabilir.

Antalya’da yaşayan Abdallar açısından tek eşliliğe dayalı aile yapılarının yaygın olduğu görülmüş olup, yerleşik yaşama geçişle birlikte kalabalık aileler yerine çekirdek aile yapısının ikame olduğu anlaşılmıştır. Abdallar, yaşam tarzı, değerler ve kültürel özellikler açısından kapalı bir topluluktur. Abdallar, kapalı bir toplumsal yapıya sahip olduklarından çevrelerindeki diğer toplumsal gruplarla kız alıp verme alışkanlığına sahip değillerdir. Bu sosyal alışkanlığın Abdallar açısından bir tercih değil zorunluluk olduğu değerlendirilmektedir.

“Evlilik yaparken kişinin Abdal olması ya da Bektaşî olması önceliktir kültürümüzde. Artık dışardan evlilik yapanlar da yavaştan oluyor.” (KK.18).

Abdalların aile ve evlilik yaşamlarını etkileyen iki önemli toplumsal sorunları bulunmaktadır: Bunlardan ilkinin, Finike Yuvalı Mahallesi’nde halen devam ettirilen başlık parası âdeti, diğerinin de kız kaçırma sorunudur. Serik, Zeytinköy ve Manavgat’ta uygulanmayan başlık parası âdeti, Finike Yuvalı Mahallesi’nde halen yaşatılmaktadır. Görüşmecî bireylerin başlık parasıyla ilgili görüşleri şu şekildedir;

“Gençlerimiz bu başlık parası yüzünden evlenemiyor. Hayat pahalı, erkek tarafı kız tarafının istediği başlık parasını ve düğün masraflarını karşılayabilecek maddî gücü olmadığından kız kaçırıyor.” (KK.19).

“Bundan on sene evvel daha uygundu ama son zamanlarda en az yüz bin Türk lirası başlık parası isteniyor. Bu yüzden kız kaçırma işleri çok oluyor.” (KK.23).

“Bizim Manavgat’ta başlık parası âdeti diye bir şey yok ama fark eden bir durum yok. Kız tarafı başlık parası yerine altın istiyor erkek tarafından.” (KK.44).

Abdalların, endogami yani iç evlilik yapısı olumsuz bir intiba uyandırmasına karşın grup içi evliliklerin Abdalların kendi aralarında konuştukları dillerinin, gelenek ve göreneklerin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir işleve sahip olduğu düşünülmektedir.

“Kız isteme günü önceden dedeye haber verilir. İki taraf önceden konuşmuş ve anlaşmış olarak dedeye haber verir. Kız isteme günü genelde cem yaptığımız perşembe akşamına denk getirilir.” (KK.2).

Abdallar, Sünni Müslüman gruplarla evlilik konusuna soğuk bakmakla birlikte bir takım geleneksel dinsel referanslara başvurabilmektedirler. Alan araştırmasında Abdallar Sünni gruplara kız verenlere kendi aralarında “Yezid’e kız verdiler” (KK.5) tabirini kullanmaktadırlar. Yezid tabirinden kastın muhafazakâr eğilimler taşıyan, katı dinsel ve toplumsal yaşama sahip kimse olduğu anlaşılabilir.

“Manavgat oteller bölgesinde çalışırken Alman bir kadınla arkadaşlık yapmıştım. Hatta ailemle dahi tanıştırdım ama ailem bu insanlar bizim inancımızı, kültürümüzü bilmezler diyerek onaylamadı evlilik durumunu.” (KK.43).

“Biz de görücü usulü evlilik yaygındır. Babam falanca kişiyi uygun gördük demişti otuz sene önce. Otuz yıl oldu evleneli eşimle, birbirimize hiçbir zaman kötü söz demedik çok şükür.” (KK.1).

Abdalların aile kurumunda tek eşli evlilik yapısının yaygın olduğu anlaşılacakla birlikte evliliklerin iç evliliklerle gerçekleştiği görülmüştür. Abdallar toplum tarafından dışlanmış ve ötekileştirilmiş bir topluluktur. Örneğin Abdalların esmer ve ten renklerinin koyu olması, yaşam pratikleri, inanç ve meslekler bakımından Çingenelerle karıştırılması, Çingenelerin asayiş olayları ile kamuoyunun gündemine gelmesi gibi faktörlerin bu algının oluşmasında etkili olduğu değerlendirilmektedir (Kolukırık, 2009: 249). Abdalların aile kurmasını etkileyen belirleyici unsur, evlenilecek adayın Abdal olması ve Bektaşilik inancına mensup olabilmesidir.

Alan araştırmasında karşılaşılan kız kaçırma olayları sebebiyle kaçırma usulü evliliklerin yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Abdallar açısından diğer bir sorun ise erken yaşlarda yapılan evliliklerdir. Görüşme yapılan 50 bireyden 44’ünün 18 ve 19 yaşlarında evlilik yaptığını belirtmesi düşündürücüdür. Görüşmeciler arasında 25-30 ya da 30-35 yaş aralığında ilk evliliğini yaptığını belirten görüşmecilerin bulunmaması düşündürülmesi gereken bir husustur. Konargöçerlikten yerleşik hayata geçişin, bilgi teknolojilerindeki ilerlemelerin ve kentleşme sürecinin, Abdalların bazı kültürel alışkanlıklarının değişmesine yol açtığı söylenebilir. Örneğin, yerleşik düzene geçişle birlikte Abdalların sosyal ilişkileri ve meslekleri değişmeye başlamış, eğitim düzeylerinde artışlar gözlemlenmiştir. Geleneksel mesleklerden olan sünnetçilik, at arabacılığı ve sepetçilik gibi bazı meslekler ise unutulmaya başlamıştır.

6. Abdal Kimliği ve Sunumu

Kimlik, bireylerin yaşadıkları coğrafyada kendilerini nasıl hissettikleri, kendilerini ne olarak tanımladıkları ve sunduklarıyla ilgilidir. Kimlik, Latince kökenli bir kelime olup, idem kökünden türemiştir. Benzer olanlar ya da farklılıkları ifade etmek için kullanılan kimlik, beden, inancın, dil, dünya görüşü, yaşam tarzı ve böylesi değerlerin temsili için kullanılan bir kavramdır (Buckingham, 2008: 1; Demir, 2022: 102). Alan araştırmasında Bektaşilik inancının Abdal kimliğinin oluşmasında en güçlü direnç noktalarından birisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Doğum, ölüm, düğün, Muharrem ayı yas törenlerinde etkisi hissedilen bu inanç sistemi Abdalların toplumsal yaşamında önemli bir yere sahiptir.

“Biz Bektaşî’yiz, Abdallar Bektaşî’dir.” (KK.2).

“Bektaşilik Hakk Muhammed Ali yolu demektir. Bektaşilik bir Abdal için dünyanın anlamıdır.” (KK.49).

Abdal kimliğini oluşturan diğer unsur ise, yazılı olmayan kültürel miras bağlamında dildir. Dil, kimliğin bir tür ifadesi ve sunumudur. Bir topluluğu diğerlerinden ayıran en güçlü unsur, etkileşim aracı olarak dildir. Abdallar, bazı durumlar karşısında diğer insanların anlamaması için bu dili kullanabilmektedir. Teber yani Abdal dili olarak

anılan bu dil, Fars dilinden etkilenmiştir. Bu kelimelerin Zeytinköy ve Serik'te yaşayan Abdallar arasında mastar ekleri kullanılarak farklı şekilde telaffuz edildiği anlaşılmıştır.

Örnek Kelime	Abdal (Teber) Dilinde Anlamı
Uyumak	Nımslamak
Görmek	Cavlamak
Ateş	Cıs
Su	Av
Ekme	Persit
Tartışmak	Çerleşmek
Para	Yeken
Ev	Düke
Asker	Civli

Abdal kimliğini oluşturan güçlü unsurlardan birisi de Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığıdır. Abdalların kendilerine diğer toplumsal gruplarla eşit olduklarını hissettiren vatandaşlık kavramı, birlik ve dayanışmanın sembolüdür. Kendilerini dışlanmış ve horlanmış hisseden Abdallar, toplumdan soyutlanmış sosyal grupları sahiplenme konusunda sol ideolojilerin duygusal bir duyarlılığa sahip olduğunu düşünmektedirler. Kendilerini Cumhuriyet Halk Partisi'ne yakın hisseden Abdallar, Bektaşî oldukları için öteki olarak görüldüklerini düşünmektedir.

“Abdallar, Atatürkçü, bayrağına ve devletine sadık insanlardır. Biz de bu ülkenin vatandaşıyız. Bektaşî olmamız ve Çingene sanılmamız dışlanmamıza sebep oluyor.” (KK.33)

“Ben bir Abdal kızıyım. Atatürkçüyüm, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım ve Bektaşiyim. Kimseden üstünlüğümüz ya da aşağı bir yanımız yok, hepimiz bu ülkenin vatandaşıyız.” (KK.31).

Abdalların rahatsız olduğu konuların başında Çingenelik unsuru gelmektedir. Çingenelerin bir takım asayişî zedeleyici olaylara katılımları, çevreyi rahatsız etmeleri ve temizlik kurallarına bazen dikkat etmemeleri sebebiyle Çingene olarak anılmaktan rahatsız olan Abdallar, Çingenelerin Sünni, kendilerinin Bektaşî olduğunu belirtmekte, Çingenelerin farklı bir dilleri olduğunu ve bu dili kendilerinin bilmediklerini ifade etmektedirler. Abdalların çalgıcılıkla anılması ve bu mesleğin küçümsendiği durumlarda ise Abdalların, tasavvufî bağlamdaki ahlaki olgunluğa sahip Abdal imajını ön plana çıkardıkları gözlemlenmiştir.

7. Abdallar ve Çalgıcılık Mesleği

Abdalların tarihsel olarak konargöçer bir topluluk olduğu bilinmektedir. Çalgıcılık, sünnetçilik, kalaycılık, sele ve sepetçilik ve kuşçuluk gibi mesleklerle uğraşan Abdalların yerleşik yaşama geçtikten sonra pazarcılık, taşeron işçilik, seracılık, turizm otelcilik, fidencilik, mevsimlik tarım ve belediye işçiliği yaptıkları görülmüştür. Genel itibarıyla Abdalların eğitim düzeyleri düşük olduğundan pek fazla teknolojik bilgi ve deneyim gerektiren iş ve meslek kollarında istihdam olamadıkları anlaşılmıştır.

Abdallar çalıştıkları iş ve meslek dallarını, Abdal olmalarının bir sonucu olarak görmektedirler. Toplumun ihtiyaç duyduğu fakat psikolojik ve sosyokültürel güdüler sebebiyle küçümsenen ve beğenilmeyen iş ve mesleklerin Abdallar tarafından icra edildiği söylenebilir. Bu mesleklerin başında çalgıcılık gelmektedir. Davul, zurna ve keman çalarak müzik üretimi yapan ve kendilerinin deyimî ile müzik esnaflığı yapan Abdallar, düğün, nişan, kına gecesi, asker uğurlaması, sünnet törenleri ve güreşlerde çalgı çalarak para kazanabilmektedir.

“Müzik bizim için hayatın anlamıdır. Müzik bize Allah vergisidir.” (KK.34).

“Ben çocukken rahmetli babam, oğlum kolunda altın bilezik olsun diyerek bu hüneri, müzisyenliği bana öğretti.” (KK.1).

“Abdallar, müziğin arifleridir. Hacı Taşan, Muharrem Ertaş, Ayvaz Başaran ve Neşet Ertaş müzisyen halk ozanlarıdır. Hepsi Abdaldır.” (KK.12).

Antalya’da Abdallar için müzisyenlik dışında, en önemli ekmek kapısı belediyelerdir. Antalya Büyükşehir Belediyesi, Manavgat, Serik, Muratpaşa ve Finike belediyelerinde temizlik işleri, cenaze ve ölüm hizmetleri, park ve çevre düzenlemesi gibi kısımlarda istihdam olabilen Abdallar, belediyelerde toplumun büyük bir kısmının yapmak istemediği işleri icra etmektedirler. Asgari ücret karşılığında belediyelerde işçilik yapan Abdalların, sosyal güvenceli ve sigortalı işlerde çalışmaktan gayet memnun oldukları gözlemlenmiştir. Abdalların işgücü piyasasında istihdam tercihlerini belirleyen temel faktör, yapılacak işin sosyal güvenceli olması ve düzenli bir maaş ödeme sistemi bulunmasıdır.

Araştırmada Serik ve Manavgat’ta yaşayan bazı genç nesil Abdalların çalgıcılık mesleğini, ikinci iş ya da ek iş olarak yaptıkları gözlemlenmiştir. Genç nesiller, Abdal olmaları sebebiyle ayrımcılığa ve sosyal ayrıştırmaya maruz kaldıklarını, işverenlerin kendilerine iş vermek istemediklerini belirtmişlerdir.

“Genç çocuklarımız Serik, Manavgat turizm otel bölgesinde çalışmak, başka işe gitmek istiyorlar. Bu kez de siz Abdalsınız, çingenesiniz diyerek işe almıyorlar çocukları.” (KK.37).

“Sigorta primimi kendim yatırıyorum. Malum, kışın düğün işi falan olmuyor. Kışın başka işler yapıyoruz, serada falan çalışıyoruz.” (KK.5).

Abdallar için bir yaşam tarzının ifadesi olan çalgıcılık mesleği, küçük yaştan itibaren çocuklara öğretilmekte, gelecek nesillere aktarılmaktadır. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde çalgıcılık mesleğinin düzenli bir geliri olmaması ve sosyal güvencesinin bulunmaması gibi sebeplerle artık gençler tarafından tercih edilmediği anlaşılabilmektedir.

8. Abdallar ve İnanç

Din, insanlığın yeryüzünde var olduğundan beri toplumsal yaşamı şekillendirmiş, insanların inanma ihtiyacını karşılayan, anlamlar, simgeler ve değerler dizesidir. Yarattıcı ve insan arasındaki ilişkileri inceleyen din kurumu, ibadetler, törenler, tapınma biçimleri ve dua gibi unsurları içerisinde barındırabilmektedir (Geertz, 1973: 17). Abdalların yaşamlarında önemli işleve sahibi din kurumu, sosyokültürel yaşam üzerinde önemli bir sosyal kontrol mekanizması görevi üstlenebilmektedir.

Abdallar kendilerini, Türk, Bektaşî Müslüman olarak tanımlamaktadırlar. Bektaşîlik, Abdallar için hayata anlamı veren, zor durumda kaldıkları ya da sevinçlerini paylaşacakları zaman his ve duygularını yansıtan bir inanç sistemidir. Abdalların, toplumsal yaşamlarını kuşatan Bektaşîlik inancı, aile yapıları, evlilik kurumu, gelenek ve görenekler, isim ve doğum âdetleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Alevilik, Hz. Ali’nin tarafını tutan, Hz. Ali’yi seven kimse anlamlarına gelebilmektedir (Bozkurt, 1990: 27).

“Dünyaya gelen erkek çocuklarına üç kişinin ismi verilmez. Bekir, Ömer ve Osman. Bu ismi taşıyanlar cemlere alınmaz.” (KK.8).

“Çocuklara istediğin ismi koyabilirsin, biz ehl-i beyt ve on iki imamların ismini veririz çocuklara ama üç kişinin ismini vermeyiz. O ismi taşıyanlara kız da verilmez.” (KK.50).

Abdalların ibadetleri; cem, Muharrem orucu, kurban kesmek, zekât vermek ve namaz olarak ifade edilebilir. Abdallar hem Sünnî gelenek hem Bektaşî gelenekten beslenebilmektedir. Bu bağlamda sayıları az da olsa Abdallar arasında ramazan ayında oruç

tutanlar olduğu gibi çoğunlukla muharrem ayında oruç tuttıklarını belirtmişlerdir. Kurban ve zekât ibadetine de önem veren Abdallar arasında her hafta Cuma namazına gidebilen ve vakit namazlarını da kılan bireyler de mevcuttur. Abdalların ibadet hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

“Allah’ı nerde ararsan ordadır, ibadetin yeri ve zamanı olmaz ki. İbadet edene saygımız var. Ben de Cuma namazlarına camiiye giderim bazen.” (KK.49).

“Düzenli namaz kılmıyorum ama ara sıra Cuma namazına gidiyorum. Kış aylarında perşembe akşamları cem yaparız biz.” (KK.27).

“Muharrem ayında on iki imamı temsilen on iki gün muharrem orucu tutulur. Muharrem ayında soğanın dahi başı kesilmez, yumurta ve et gibi ürünler yenilmez.” (KK.8).

“Oruçlar bizim inancımızda muharrem ayında tutulur. Muharrem’de yumurtanın dahi kabuğu kırılmaz, çalgı çalınmaz. Hz. Hüseyin efendimizin yası tutulur.” (KK.7).

Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre toplumun büyük kesiminde aynı sosyal alışkanlıkların üretilmediği de görülmektedir. Abdalların inanç sisteminde önemli esaslar bulunmaktadır. Bunlar, ikrar verme, musahiplik ve düşkünlük kurumudur. İkrar verme, yetişkin bir bireyin Bektaşilik inancı sisteminde dede ve talipler önünde söz vermesi, yemin ederek Hakk Muhammed Ali yoluna girmesi anlamına gelmektedir. İkrar verme töreni, bir kimsenin sosyolojik olarak Bektaşilik kimliğini alması anlamını taşımaktadır. Bu yola girmek suretiyle Bektaşilikle ilgili tören ve uygulamaları öğrenmeye gönüllü ve istekli olmak anlamına gelen bu ritüelde kişiler yolun talibi olabilmektedir.

Abdalların dinsel yaşamlarında diğer önemli bir unsur ise musahiplik kurumudur. Akraba olmayan, yakın yaşlarda, benzer sosyal ve ekonomik özelliklere sahip kimselerin dede ve diğer musahipli çiftlerin huzurunda yol kardeşi olmasına musahiplik töreni adı verilmektedir. Musahip olmak isteyen karşılıklı iki çift hem bu dünyada hem de ahirette kardeş olacaklarına dair söz vermektedirler (Korkmaz, 2005: 306). Atabeyli Naci Bey, 1930’lu yıllarda Zeytinköy’de yaptığı alan çalışmasında Abdalların musahiplik kurumuna büyük önem verdiğini belirterek musahiplik yani yol kardeşliğinin bel kardeşliğinden daha kutsal sayıldığını söylemektedir (Atabeyli, 1940: 210). Bektaşilik inancı içerisinde toplumsal dayanışma ve birlikteliği güçlendirmeyi sağlayabilen musahiplik kurumu, Bektaşi topluluğu içinde bir tür sosyal kontrol mekanizması işlevini sürdürmektedir.

“Adıyaman ve Gaziantep yöresinde kirvelik neyse musahiplik de odur efendim. Musahiplik yol kardeşliği anlamına gelir.” (KK.2).

Bektaşilik içinde diğer önemli geçiş töreni, düşkünlük kurumudur. Bir tür kulak çekme olarak da ifade edilen düşkünlük kurumu, Bektaşi topluluğu içinde inancın gereklerine, değerlerine ve normlarına uymayanların o topluluk içinden dışlanması anlamına gelebilmektedir (Uçar, 2006: 74).

“Düşkün ilan edilen kimsenin çayı içilmez, selamı alınmaz, kız verilmez. Toplumdan dışlanır. Eskisi gibi olmasa da düşkünlük halen önemini koruyor.” (KK.24).

“Borcunu ödemeyen bir adam vardı, dede borcunu zamanında ödemesi için uyarılmıştı. Borcunu ödmeden İstanbul’a gittiğini öğrendik. Dede o kişiyi düşkün kılmıştı. İstanbul’daki talipler de o kişiyi aralarına kabul etmediler düşkün olduğu için.” (KK.23).

“Eskiden geleneklerimize daha fazla bağlıydık, yeni nesil çocuklara pek fazla anlatamıyorduk.” (KK.31).

Düşkünlük kurumu, orta yaş üstündeki görüşmeci bireyler tarafından bilinen bir gelenek olup, Bektaşilik inancına sahip Abdallar arasında önemli bir yere sahiptir. Finike, Manavgat ve Serik gibi yerleşkelerde kırsal alanlarda yaşayan Abdallar arasında etkisini devam ettiren düşkünlük, yerleşik yaşama geçişle, kentleşme ve toplumsal değişimle birlikte etkilerini azaltmaya başladığı anlaşılmıştır. Alan araştırmasında genç nesillerin bu kurum hakkında pek fazla bilgisi olmadığı, kırk yaş üzerindeki bireylerin ise düşkünlük kurumundan çekindikleri gözlemlenmiştir.

9. Abdallar ve Gündelik Yaşam

Gündelik yaşam, sosyal davranışlar, eğilimler ve toplumsal eylemlerin sebeplerinin anlaşılması açısından büyük bir işleve sahiptir. Toplumsal gerçekliğin nasıl tesis edildiği gündelik yaşam içindeki ayrıntılarda aranabilmektedir. Gündelik yaşamın kültürel alışkanlıkları, müzik kültürü, dil, inanç, boş zaman etkinlikleri, Kurban Bayramı, muharrem ayı ve komşuluk ilişkileri gibi unsurlar, Abdallar topluluğunun sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren önemli unsurlardır. Abdallar, gelenekleri, inançları ve sosyal bağlarını korumak amacıyla Manavgat, Serik, Muratpaşa ve Finike gibi bölgelerde toplu halde yaşamaktadırlar. Akrabalık ilişkileri ve komşuluk bağlarıyla birbirine bağlı olan Abdallar arasında güçlü bir aidiyet ve mensubiyet ilişkisi söz konusudur.

“Abdalların en önemli ibadeti, insanlara iyilik yapmaktır. Birimiz hastaneye gitsin, başına bir iş gelsin. Herkes o akşam mutlaka onun evinde toplanır. Düğünde, bayramda ve cenazede asla küslük olmaz.” (KK.8).

“Biz komşularımızı çok sever, kimseyle kavga etmeyiz. Manavgat’ta yaşayan Abdallar arasında birlik ve muhabbet vardır.” (KK.50).

“Çalgı işi olduğu zaman mutlaka aramızda kazandığımızı pay eder, birbirimize ekonomik açıdan destek oluruz.” (KK.14).

Abdalların gündelik yaşamlarında kadınların özel bir yeri vardır. Kadınlar sadece kendisine biçilen toplumsal roller doğrultusunda hane içinde değil hane dışında da sosyal konuma sahiptir. Yarı zamanlı fidecilik, seracılık, geçici tarım işçiliği gibi işlerde çalışarak ev ekonomisine ciddi katkı sağlayan kadınlar, Abdal topluluğunda saygın kültürel katmanı oluşturur. Boş zamanlarında ev ekonomisine katkıda bulunabilmek adına müstakil evlerin avlularında ateş yakarak hamurdan ekmek ve yufka yapan Abdal kadınları, semaverde çay demleyerek gündüzleri bir evin bahçesinde birlikte vakit geçirebilmektedirler.

Serik, Manavgat, Finike ve Zeytinköy’deki Abdalların büyük çoğunluğunda var olan kahvehane kültürü, iş ve mesleki tecrübelerin paylaşılması, iş tekliflerinin alınması, düğün, nişan ve gezilerin düzenlenmesinde önemli işleve sahiptir. Alan çalışmasında Abdalların gündelik yaşamlarında önemli bir konuma sahip iki adet dernek olduğu görülmüştür. Bu derneklerin birincisi Zeytinköy’de Anadolu Aleviliği Yaşatma ve Geliştirme Derneği, Diğeri Finike’de bulunan Kâfi Baba ve Abdal Musa Mirasını Koruma ve Yaşatma Derneği’dir. Bu dernekler Abdalların gündelik yaşam pratikleri, sorun ve beklentileriyle ilgilenmektedir. Zeytinköy’de Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi içinde yer alan Anadolu Aleviliği Yaşatma ve Geliştirme Derneği Abdalların cenaze, ölü yıkama, mevlit, evlilik, kırgınların barıştırılması vb. birçok husus ve ihtiyaca dair çözüm üretebilmektedir. Bunun yanında dernekler Abdal Musa anma etkinliklerine, Hacı Bektaş Veli anma etkinliklerine dinsel motifli ziyaret düzenleyebilmektedir. Her iki derneğin amacı, Bektaşilik inancı ve Abdal kültürü bağlamında yaşam pratikleri ve sosyal alışkanlıkların korunması ve geliştirilmesini tesis edebilmektir.

Sonuç

Bu çalışma, Antalya’da yaşayan Abdal topluluğunun konargöçerlikten yerleşik yaşama geçiş sürecindeki toplumsal ve kültürel değişimleri incelemektedir. Abdalların tarihsel kökenleri, kültürel yapıları, inanç sistemleri ve günlük yaşamları detaylı bir şekilde ele alınarak, etnografik bir bakış açısıyla toplumsal gerçekliğe dair açıklamalar getirilmeye çalışılmaktadır.

Kendilerini Türk, Bektaşî Müslüman şeklinde tanımlayabilen bir topluluk olan Abdalların konuştuıkları dil, karakteristik açıdan Uygur Türkçesi’nin yapısal özelliklerine sahiptir. “Konargöçer bir yaşam tarzına sahip olan Abdalların yerleşik hayata geçişleriyle toplumsal yaşamlarında nasıl bir değişiklik olduğu?” sorusu bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Konargöçerlikten yerleşik hayata geçiş Abdalların aile, din, evlilik ve ekonomi gibi kurumlarında bir takım değişim ve dönüşümlere sebep olmuştur.

Araştırma, Abdal topluluğunun yerleşik yaşama geçişiyle birlikte aile, inanç, evlilik, ekonomi ve meslek gibi temel kurumlarında meydana gelen değişimleri incelemiştir. Yerleşik yaşama geçiş, Abdalların meslek seçimlerinde ve sosyal ilişkilerinde farklılıklara neden olmuş, bazı geleneksel meslekler unutulmaya başlamıştır. Sünnetçilik, kalaycılık, elekçilik ve at arabacılığı gibi mesleklerin terk edilmesiyle birlikte, Abdallar farklı meslek kollarında çalışmaya başlamıştır. Kent yaşamına uyum sağlama sürecinin, mesleki ve toplumsal farklılıkları ve çeşitlilikleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Abdalların genellikle düşük eğitim düzeyine sahip olmaları, teknolojik yetenek ve deneyim gerektiren iş ve meslek alanlarında çalışamamalarına neden olmaktadır. Kentleşme ve yerleşik düzene geçiş, Abdal topluluğunun dışı kapalı aile yapısının yavaşça çözülmeye başlamasına ve dışarıya kız verme kültürünün başlamasına yol açmıştır. Abdallar, evliliklerini kendi toplulukları içinde geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek ve bu süreçte geleneksel uygulamaları devam ettirmektedirler.

Abdalların kimliği, inanç, dil ve vatandaşlık gibi unsurlardan oluşmaktadır. Bektaşîlik inancı, Abdal kimliğinin önemli bir parçasıdır ve toplumsal yaşamda belirleyici bir rol oynamaktadır. Abdal dili olarak bilinen Teber dili de kimliklerini ifade etme-de ve diğer toplumlarla etkileşimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kendilerini Türk, Bektaşî Müslüman olarak tanımlayan Abdallar, Bektaşîlik inancına mensup olup, bu inancı kurumsal pratiklerle yaşatmaya ve geliştirmeye özen göstermektedirler. Musahiplik, düşkünlük ve ikrar verme gibi geçiş ritüelleriyle Bektaşîlik inancını topluluk içinde ikame etme çalışan Abdallar, bu ritüelleri bir sosyal kontrol ve denetim mekanizması bağlamında dinsel meşruiyet üzerinden sunmaktadırlar. Yerleşik yaşama geçiş, Abdallara sabit ikamet olanağı sağlamıştır. Geçmişte düzenli olarak cemlere katılma imkanına sahip olan Abdallar, daha sonra toplumsal değişimin etkisiyle kentleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler gibi faktörlerle ibadetlere düzenli katılım alışkanlıklarında kopmalar yaşamışlardır. Değişim ekonomik ve kültürel alanlarda kendisini hissettirmiştir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %90, İkinci Yazar %5, Üçüncü Yazar %5.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 13.06.2022 tarihli ve 379934 sayılı etik kurul kararı bulunmaktadır.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

KK1: Hasan Ali Hakikat, 47, ilkokul mezunu, mahalle muhtarı, 10 Haziran 2022/ Antalya

KK2: Haydar Demirayak, 68, ilkokul mezunu, çiftçi, 24 Temmuz 2022/ Antalya

KK5: Mehmet Yıpramaz, 47, lise mezunu, çalgıcı, 5 Temmuz 2022/ Antalya

- KK7: Ümit Yıpramaz, 27, lise mezunu, mobilyacı, 12 Temmuz 2022/ Antalya
KK8: Dudu Yıpramaz, 44, ilkokul mezunu, geçici tarım işçisi, 25 Temmuz 2022/ Antalya
KK12: Hasan Dibek, 62, lise mezunu, emekli, 16 Eylül 2022/ Antalya
KK14: Ali Yıpramaz, 38, lise mezunu, çalgıcı, 7 Temmuz 2022/ Antalya
KK18: Süleyman Hakikat, 59, ortaokul mezunu, emekli, 20 Haziran 2022/ Antalya
KK19: Mustafa Çalkan, 68, ilkokul mezunu, pazarcı, 24 Temmuz 2022/ Antalya
KK23: Zeki Güzel, 40, ortaokul mezunu, şoför, 27 Temmuz 2022/ Antalya
KK24: Özgür Demiryak, 38, ortaokul mezunu, inşaat işçisi, 10 Ağustos 2022/ Antalya
KK27: Haydar Uygun, 53, ortaokul mezunu, şoför, 10 Eylül 2022/ Antalya
KK31: Fatma Hakikat, 52, üniversite mezunu, emekli, 9 Eylül 2022/ Antalya
KK33: Hüseyin Durmaz, 62, lise mezunu, emekli, 14 Kasım 2022/ Antalya
KK34: Hurşit Durmaz, 55, okuma yazması yok, çalgıcı, 18 Ekim 2022/ Antalya
KK37: Ercan Babayiğit, 49, ortaokul mezunu, çalgıcı, 7 Ekim 2022/ Antalya
KK43: Mustafa Yaman, 22, lise mezunu, belediye işçi, 20 Ekim 2022/ Antalya
KK44: Durmuş Yaman, 43, ilkokul mezunu, belediye işçi, 9 Kasım 2022/ Antalya
KK49: Ali Karaca, 40, ilkokul mezunu, belediye işçi ve çalgıcı, 5 Kasım 2022/ Antalya
KK50: Onur Ateş, 25, ortaokul terk, belediye işçi, 14 Kasım 2022/ Antalya.

KAYNAKÇA

- Atabeyli, Naci. Antalya Tahtacılarına Dair Notlar. *Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 4, (1940): 203-212.
- Birdoğan, Nejat. *Anadolu'nun Gizli Kültürü, Alevilik*. Hamburg: Alevi Kültür Merkezi Yayınevi, 1990.
- Bozkurt, Fuat. *Aleviliğin Toplumsal Boyutları*. İstanbul: Tekin Yayınevi, 1990.
- Buckingham, David. "Introducing identity". *Youth, identity, and digital media*, ed. David Buckingham, 1-24. Cambridge: MIT Press, 2008.
- Çakılcı, Diren. "Osmanlı Devleti'nde "Öteki" Olmak: 19. yüzyılda Antalya Abdalları". *Antalya Kitabı, Antalya'da Türk İslam Medeniyetinin İzleri*, ed. Bedia Koçakoğlu vd. 92-111. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Çakmak, Serkan. Tarım Havzası Abdallarının Gizli Dili: Eynuca. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TE-KE) Dergisi*, 4/4, (2015): 1480-1499.
- Demir, Erdi. "Abdallar Üzerine Etnografik Bir Alan Araştırması: Antalya Abdalları Kültür Kimlik ve Toplumsal Değişme". Yayımlanmamış doktora tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2023.
- Demir, Erdi. Orhan Pamuk'un Romanlarında Göç, Kültür ve Kimlik İlişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 73, (2022): 100-113.
- Demir, Erdi. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri Üzerine Betimsel Bir Çalışma. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25/46, (2024): 313-328.
- Doğan, İsmail. *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. Basic books Press, 1973.
- Gülliçek, Ali Duran. Abdallar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 25, (2003): 83-98.
- Güray, Cenk ve Karadeniz, İsmet. Horasan'dan Keskin'e Bir Çığlık: Muharrem Ertaş "Kırat Bozlaşımın Çok Katmanlı Analizi Üzerinden Orta Asya'dan Anadolu'ya Aşıklık Geleneğinin İzini Sürmek" *Millî Folklor*, 16/122, (2019): 76-93.
- Hammersley, Martyn. "Introduction Ethnography". *Research language and literacy in Social context*, ed. David Graddol, Janet Maybin and Barry. Stierer, 1-15. UK: The Open University Press, 2005.
- Hilden, Kaarlo. The Abdals in eastern Turkey from an anthropological point of View. *Journal of the Royal Central Asian Society*, 36/1, (1949): 72-77.
- Kolukırcık, Suat, & Yıldırım, Ali Rıza. Kimlik İnşasında Söylem ve Anlam İlişkisi: Kocabaş Abdalları örneği. *FLSF/Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 4/8, (2009): 145-158.
- Kolukırcık, Suat. "Çingene olduğu düşünülen gruplarda kimlik: Teber (Abdal) kimliği". *Kimlikler lütfen, Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel kimlik arayışı ve temsili*, ed. Gönül Pultar, 244-254. Ankara: Odtü Yayınevi, 2009.
- Konukçu, Enver. Heyâtila hükümdarı Tarhan Nizek. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 4/2, (2020): 158-169.
- Korkmaz, Esat. *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*. Anahtar Kitaplar Yayınları, 2005.
- Köprülü, Fuat. *Edebiyat Araştırmaları 2*. İstanbul: Akçağ Yayınları, 2004.
- Köprülü, Fuat. *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi: Aba-Abdal Musa*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası, 1935.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar*. Timaş Yayınları, 2010.
- Okumuş, Ejder. Türkiye'de Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6, (2005): 593-626.
- Özkan, Ali Rafet. *Türkiye Çingeneleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Sevimli, Erdem. Klasik Şiirde Sinesine Dağlayan Aşık Zümresi "Abdallar". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 100, (2021): 97-122.
- Uçar, Ramazan. *Sosyolojik Açından Alevilik ve Bektaşilik, Abdal Musa Tekkesi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Aziza Andaç Yayınları, 2006.
- Ülkütaşır, Mehmet Şakir. Abdallar. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Dergisi*, 6/64, (1968): 251-252.
- Yıldırım, Faruk. *Abdal Gizli Dili İnceleme-sözlük*. Adana: Karahan Kitabevi, 2011.